

A Színház-és Filmművészeti Szövetség

III. Színházi Konferenciájának értékelése.

I.

0130

1. A III. Színházi Konferencia eredményes munkát végzett. Eredményeiben egész színházművészetünk fejlődése tükröződik, mint ahogy az elmúlt évi Konferencián megnyilvánultak a színházi terület akkori hibái.

Színházak köti kapcsolój! Kétféle munka megkapta elg. megkérdés!

A Konferencia az egységfront megerősödését mutatta. Vezető művészeink jelentős része aktívan és hosszasan résztvett a vitában, /Mészáros, Feleky, Bessenyei, Honthy, Tompa, stb./

A vitában lényegében a fő kérdésekről volt szó: a magyar dráma és a Sztanyiszlavszkij rendszer kérdéseiről, írók és színházak kapcsolatáról, rendezők és színészek alkotómunkájáról. A Konferencián alig volt személyeskedés, a vita mégsem volt elvont, sok volt a spontán felszólalás. /Tompa, Bessenyei stb./

A Konferencián a Szövetség /a Vidéki Hét vitáitól eltekintve/ először jelentkezett, mint valóban a terület elvi irányító szerve. Ez annak a jele, hogy a Szövetség vezetősége fel tudta használni az Agit.prop. osztály és az aktív vezetőség tavalyi munkájáról szóló birálatát. Megerősödött a Szövetség vezetőségének kapcsolata a területtel és a színházak vezetőivel. Megerősödött a vezetőség egysége.

A Konferencia előkészítése - bár abban az egész vezetőség nem vett részt - általában helyesen, kollektív munkával történt. Az előkészítést az aktív-vezetőség, a kibővített intézőbizottság, majd az intézőbizottság által megbízott elvi és szervezeti előkészítőbizottság végezte. Az előkészítő munka önmagában is hozzájárult a Szövetség vezetőségének megerősödéséhez.

A Konferencia eredményeiben a Szövetség egyéves, egészében jó munkájának eredményei is tükröződnek.

A Konferencia eredményeiben jelentős része van annak a közvetlen segítségnek, amit a Szövetség Révai elvtárstól, a párt Agit.Prop. osztályától és a Népművelési Minisztériumtól kapott.

2. A Konferencián megmutatkoztak a Szövetség munkájának gyengeségei is - így elsősorban a magyar dráma fejlődését elősegítő munkának a lemaradása, és az, hogy a Szövetség még nem tudja kellő mértékben átfogni az egész területet.

A beszámoló leggyengébb része a magyar drámával foglalkozó rész volt. A beszámoló nem beszélt számos politikailag fontos terület munkájáról. /Falusi Színház, Fővárosi Vig. Színház, vidék stb./

színház- és filmművészeti

Hövelkő színházának bevonása a szöv. munkájába. (nem működhetett)

*{ tartalom? }
{ módszer? }*

A beszámoló hibái általában onnan eredtek, hogy - részben kellő áttekintés hiányában - nem akarta az egész színházi terület munkáját értékelni, csak eg.-két központi elvi kérdést tisztázni. Ugyanakkor a Konferencia az egész terület értékelését várta - most már meg kell állapítani, hogy jogosan. A beszámoló így egyik feladatot sem tudta teljesen megoldani. Részben innen eredtek a beszámolóban az aránytalanságok is, a bíráló egyoldalúsága stb.

A referátumban és a vitában tárgyalt kérdések azonban nemcsak a közvetlenül említett színházak, művészek, területek munkájára vonatkoznak. Hasznos lenne, ha a konfliktus, a színészi típusábrázolás, a pozitív hős és az ellenség ábrázolásának kérdéseit éppúgy, mint a Sztanyiszlavszkij rendszer tárgyalt kérdéseit másutt is konkrétan feldolgoznák. A bíráló - ha nem is volt teljes - lényegében helyes volt, éppen ezért meg kell akadályozni, hogy a hiányosságokra hivatkozva, visszautasítsák, vagy mellőzzék.

A Konferencia anyagát a Szövetség munkájában fel kell használni, a területen ismertetni kell, tovább kell fejleszteni.

A Konferencián számos ellentét, ellenséges, vagy téves nézet nem nyilvánult meg. A Konferencia általános jó hangulata, a helyes felszólalások nem adják a terület teljes képét. Az eredmények leszögezése mellett fokozni kell a harcot a téves, vagy ellenséges nézetek ellen, akkor is, ha nyíltan nem lépnek fel.

II.

A Konferencia néhány fontos kérdése.

1. Magyar dráma.

Sok felszólalás témája volt. Helyes volt, hogy a felszólalók elsősorban a mai téma fontosságát hangsúlyozták. A Szövetség vezetősége foglalkozzon azokkal a bírálókkal, melyek az egyes színházak dramaturgiai munkájára vonatkoztak, ezeket a bírálókat a színházak bevonásával fejlessze tovább. /Gyárfás hozzászólása./

A színészek ezen a Konferencián sem foglalkoztak a magyar dráma kérdésével, holott az előkészítő munkák során sok szó esett ennek fontosságáról.

Az írók felszólalásai jelentősen emelték a Konferencia színvonalát. De kevés író vett részt a Konferencián, még kevesebben szólaltak fel. A felszólalók között nem voltak új nevek, olyanok, akik még nem irtak, vagy most készülnek drámat írni.

A Konferencia nem vitte eléggé előre a magyar dráma ügyét.

A Konferencia nem mutatott rá elég konkrétan, közvetlenül felhasználhatóan sem a drámaíró, sem a dramaturgiai munka következő feladataira.

Ez a Szövetségi munka súlyos hiányosságának következménye a magyar dráma segítésének terén.

2. Sztanyiszlavszkij rendszer.

A legtöbb felszólalás a Sztanyiszlavszkij rendszerrel foglalkozott. A vita azt bizonyította, hogy a rendszert számos művészünk, és vezető művészeink közül is sokan elfogadták, érdeklődnek utána, használják. A felszólalások megmutatták, hogy az elmúlt évben jelentős, döntő eredményeket értünk el a rendszerrel szembeni ellenállás leküzdésében. Sok vezető művészünk foglalt állást a rendszer mellett./Feleki, Honthy, Bessenyei, Peti, stb./ Sokan olyanok, akik eddig szembenálltak a rendszerrel, vagy közönyösek voltak. A felszólalók nagyrésze konkrétan, saját tapasztalatai alapján beszélt a rendszerről. Sokan foglalkoztak az eszmei tartalom kérdésével. Jó tünet, hogy a felszólalók nem hallgatták el a rendszer elsajátításának nehézségeit, de ugyanakkor rámutattak eredményeire is. Helyesen hangsúlyozták, hogy a tehetségeknek is szükségük van a rendszerre, illetve, hogy elsősorban azoknak van rá szükségük.

Nem foglalkozott eleget a Konferencia a rendszer különféle alkalmazásának kérdéseivel, a tévedésekkel, bűlemagyarázásokkal, vulgárizálással, stb. Feleki ehelyesen mutatott rá, hogy a rendszer egyéni alkalmazását össze kell kapcsolni a harccal a rendszer helyes alkalmazásáért.

A Konferencián nem, vagy alig kapott hangot a még meglévő ellenállás rendszerrel szemben. /Balázs felszólalásának egyes részletei leleplezetten ezt jelentették./ Ez az ellenállás még megvan, helyenként és időnként erősödik. Egyes művészeink /pl. Gobbi/ részéről ennek az ellenállásnak nacionalista színezete van. Gyakori a haladó hagyományok és Sztanyiszlavszkij különféle formában való szembehelyezése. Emellett még erősen él az ösztönösség, vezető művészeink közt is.

3. Egységfront.

A Konferencia - amellett, hogy az egységfront megerősödését bizonyította - előtérbe helyezte a színházak közti egységfront megteremtésének feladatát, úgy is, mint a színházi kollektívák megteremtésének egyik feltételét.

A színházak közti egységfront követelése elsősorban úgy jelentkezett, mint az egyes színházak művészi munkájában megmutatkozó tul nagy színvonalkülönbség kiküszöbölésének szükségessége.

*Hisz segítség -
tapasztalat átadás megper -
Andriás rendezésének figyelembevétel stb.*

különbség kiküszöbölésének szükségessége. A Néphadsereg Színház és az Ifjúsági Színház művészi munkájának viszonylagos elmaradása azért is veszélyes, mert éppen a két "politikussabb" profilu színházunk marad el a két "klasszikus" profilu színház mögött. Ez fokozhatja a színészek egyrészének túlzott vonzódását a klasszikusokhoz.

Színházainkban- elsősorban a vezetőségben, de a tagságban is - fokozni kell az önbírálatot. Színházaink elsősorban a másik színház hibáiról beszélnek, ugyanakkor elkenik saját hibáikat. /Horváth és Csákány felszólalásai a Nemzeti Színházról./Egyrészt az önbírálat, a saját hibákkal szembeni türelmetlenség/ elsősorban a vezetők részéről - másrészt a kölcsönös, konkrét segítségnyújtás és tapasztalatcsere, ez a feladat.

A Néphadsereg Színház vezetőségének el kell fogadnia és tovább kell fejlesztenie a bírálatot, amit a Konferencián lényegében visszautasított. A színház tagságával meg kell szerettetni a színházat, a színház profilját, feladatait. Ehhez nem a bírálat mellőzése, a színház vezetésében eddig megnyilvánuló megbékélés vezet - hiszen a színház művészei tisztán látják a hibákat - hanem a szilárdabb politikai és művészi vezetés, az igényesség fokozása. Magasabb követelmények: a színház tagsága is elsősorban ezt kéri vezetőitől.

Az Ifjúsági Színház vezetőségének is el kell fogadnia a bírálatot - nemcsak formálisan, hanem ténylegesen. Meg kell teremteni a vezetőség, és ezzel együtt a társulat nem látszólagos, hanem tényleges egységét. Ehhez nem az ellentétek elkenésén, hanem a bírálat támogatásán, felszabadításán keresztül visz az út. A színház művészi munkájában éppugy, mint első életében meg kell szüntetni a frázisszerűséget. Meg kell akadályozni a társulat jobbratolódását, azt, hogy a jobboldali beállítottságú színészek, és a fiatal kommunista tagok szövetséget kössenek a színház állítólagos "Védelmében."

A Szövetség bírálata mindkét színházzal szemben lényegében helytálló volt. Ezt mutatja a tagság állásfoglalása a Konferencia óta eltelt időben. A hibák kijavításában hasznosan fel lehet használni a művészek hozzáértését, felébredő aktivitását. A hibák kijavításáért következetesen harcolni kell, nem szavakkal, hanem konkrét tettekben, megvizsgálva a színház munkáját a dramaturgiáktól a színészi munkáig.

Ezek a Szövetség aktivavezetőségének javaslatai a Néphadsereg Színház és az Ifjúsági Színház igazgatóságának, a Konferencia tanulságai alapján.

Beszélnünk kell a Nemzeti Színház és a Madách Színház konferen-

*Kemend: kt. rendezésében
Kember altá.*

cial szerepléséről is.

Együttes fejlődés^{és} kétségkívül megmutatkozó művészi eredmények dacára, nincs rendben a belső szellem. Figyeljen fel erre Horvai elvtárs és a Szövetség fokozottan ellenőrizze ezt a jelenséget. Feltűnő volt a Madách Színház művészeinek hallgatása - sőt távolmaradása. *pol. nevelés - tanulás - habad*

A Nemzeti Színház tagsága talán legaktívabban, *pl. Kádár* leghasznosabban vette Nép ki részét a Konferencia munkájában. De a Nemzeti Színház egyes előadásait, alakításait ért bírálatra sem a megbírált művészek, sem a színház vezetősége nem válaszolt, holott ezek a bírálatok is kiindulópontjai lehetnek volna a színház munkájára jellemző hibák feltárásának, éppugy, mint érdekes és hasznos művészi viták kibontakozásának. /Pl. Ungvári-Benedek, Juhász-Sibajev kérdés, stb./ A hallgatás lényegében egyértékű a bírálat visszautasításával.

*Elv a
kibontakozás
szó
készen!*

A bírálat elhallgatása azt a veszélyt rejti magában, hogy kiakul a "bírálok" és "megbíráltak" két csoportja. Alkalmat nyújt egyrészt az önelégültségre, másrészt a sértődöttségre. A Szövetség úgy dolgozzon, hogy az egyes színházak közelebb kerüljenek egymáshoz, hogy a Szövetségben minden színház képviselve érezze magát, hogy a Szövetségi munkában minden színház legyen vezető és vezetett.

A színházak közti egységfront, az összes színházak művészi színvonalának emelése mint cél nem jelenti a profilok, vagy a színházak közti egészséges verseny akadályozását. Ellenkezőleg, olyan közös munka megindulására van szükség, mely az eddiginél erőteljesebben segíti a verseny kibontakozását éppugy, mint a színházak egyéni profiljainak kialakulását, a színházak közti elvi viták megindulását.

4. Etikai kérdések.

A színészetika kérdései a Konferencián nem szerepeltek kellő súlyal, csak egy-két felszólalás /Apáti, Bessenyei, stb./ foglalkozott velük.

Nem nyilvánult meg eléggé, hogy a színészetika nemcsak a Sztanyiszlavszkij rendszer egyik kérdése, hanem a társulatok megteremtésének, a művészi munkának főfeltétele. Nem derült ki eléggé, hogy "színészetika": ez egyben politikai fogalom is. A művészek pártos politikai világnézetét és az ebből következő egészséges kollektív alkotó légkört, társulati életet jelenti.

Az, hogy a színészetika kérdései még nem álltak eléggé a vita középpontjában, a művészeink közt gyakori politikamentesség, a "művészet a művészetért" szemlélet megnyilvánulása. Művészeink nem érték eléggé magánélet - közélet - és művészet összefüggését.

Művészeink nem látják még eléggé, hogyan érvényesül a világnézet a színészi alkotásban. Egyrésztük az őket ért bírálatot úgy értelmezi,

mintha "fasisztának" bélyegezték volna /Szabó/, ugyanakkor nagyon sokan természetesnek tartják, hogy életmódjukban, művészi munkájukban, legalábbis tudatosan alig veszik számításba népünknek azt a harcát, melynek ők is részesei. Feladataikat és elvégzett munkájukat nem a nép, az ország szempontjából értékelik.

A Konferencián alig esett szó káderkérdésekről. A káderkérdés nemcsak szereposztási kérdés, - az is -, nem is csak az általában hiányzó egyéni foglalkozás kérdése. A színházak vezetői nem támaszkodnak eléggé a fejlődő, tudatosodó, a bírálatban is élenjáró művészekre, nem használják ki eléggé szakértelmüket és felelősségérzetüket, ami megnyilvánult a Konferencián is. A Szövetségnek is bátrabban kell új káderekhez nyulnia.

III.

Feladatok.

- Én is a közp. an. jel*
minél előbb minenelkel!
1. A Szövetség vezetősége egészében váljon valóban a Szövetség vezetőségévé, mert ez a feltétele annak, hogy még inkább a terület elvi irányítójává, egyben az egész terület képviselőjévé lehessen, hogy a művészek bizalma fokozottabban feléje forduljon. A Szövetség munkájába - felhasználva a Konferencia tapasztalatait - vonjon be a vezetőség új kádereket.
 2. A Szövetség dramaturgiai szakosztálya az Írószövetség drámai szakosztályával készítsen tervet az együttműködésre. Olyan klub és alkotóesteket kell rendezni, melyeken az írók találkozhatnak a Szövetség alkalmilag meghívott tagjaival. Február végéig Szilágyi Bea számoljon be az aktivavezetőségnek az ezen a téren végzett munkáról.
 3. A Szövetség vezetősége értékelje részleteiben is a Konferencia munkáját. Egy szűkebb bizottság haladéktalanul kezdje el a munkaterv készítését.
 4. A Szövetség kibővített vezetősége - felhasználva a Szovjetunióban lefolyt Sztanyiszlavszkij-vita anyagát - előre kijelölt referensek és korreferensek bevonásával kéthavonként vitassa meg a Sztanyiszlavszkij-előadások anyagát és a vita eredményeit juttassa el a területre. Foglalkozzék a Szövetség a Sztanyiszlavszkij fordítások és a terminológia kérdéseivel.

A Sztanyiszlavszkij munka elválaszthatatlan a haladó hagyományok feldolgozásától. A haladó hagyományokat már nemcsak dokumentációszerűen kell ismertetni, hanem csoportosítani, értékelni is.

- hanna*
szabó!
5. A Szövetség szervezze meg a színházak közti tapasztalatcserét, nyilvános rendezői expozék, klubestek, közös dramaturgiai megbeszélések, próbálátogatások, stb. formájában. A színházak házi értékeléseih mindig vegyenek részt a többi színházak meghívott művészei is.

A Szövetség győzzön le a kölcsönös segítséssel szembeni minden ellenállást.

6. A Szövetség közvetlenül előttünk álló munkájának főfeladata a Vidéki Konferencia és a Filmkonferencia előkészítése. Budapest, 1952. XII. 29.

Országos Levéltár

minimálisan a film ügye !!